

Suvremena rodna politika u radnim odnosima

Samaržija, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:180302>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODJSEK ZA KULTURALNE STUDIJE

Antonija Samaržija

Suvremena rodna politika u radnim odnosima

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Doc. dr. sc. Nenad Fanuko

Komentorica:

Dunja Matić

Rijeka, 15. rujna 2016.

Sadržaj:

<i>1. Uvod.....</i>	<i>1</i>
<i>2. Utjecaj roda na strukturu i organizaciju rada.....</i>	<i>2</i>
<i>2.1) Žene kao 'drugo'.....</i>	<i>4</i>
<i>3. Kratki pregled kroz povijest – žene u radnim odnosima.....</i>	<i>5</i>
<i>4. Tradicionalno poimanje ženskog položaja.....</i>	<i>8</i>
<i>5. Privatna i javna sfera žene.....</i>	<i>9</i>
<i>6. Uključenost žena u strukturu rada danas.....</i>	<i>12</i>
<i>7. Istraživanja o ženama i tržištu rada u Hrvatskoj.....</i>	<i>17</i>
<i>8. Zaključak.....</i>	<i>18</i>
<i>9. Literatura.....</i>	<i>19</i>

Sažetak:

Problem položaja žena u javnoj sferi prisutan je već stoljećima u društvu. Kroz povijest žene su bile diskriminirane u raznim aspektima javnog i društvenog života. Ženama je bio zabranjen pristup javnoj sferi te se promovirala ideja kako žena svoj potencijal može ostvariti isključivo u privatnoj sferi. Ulaskom žena na tržište rada, mijenja se njena tradicionalna uloga domaćice te se žena susreće sa novim problemom, a to je rascjep između privatne i javne sfere, odnosno između obitelji i rada. S obzirom na njen položaj tijekom povijesti, današnja pozicija žene čini se ravnopravnom poziciji muškaraca. Cilj rada je ukazati na još uvijek postojeću diskriminaciju žena na tržištu rada. Navest ću nekoliko situacija u kojima su žene diskriminirane u radnom odnosu, a to ću potkrijepiti službenim istraživanjima provedenima u Hrvatskoj.

ključne riječi: žene, rad, rod, diskriminacija, položaj, patrijarht

1. Uvod

Glavna problematika ovog rada je položaj žene u radnim odnosima. Opisat ću kako i zašto rod kao društvena konstrukcija utječe na podjelu, strukturu i organizaciju rada. Rod utječe na mnoge društvene aspekte pa na taj način posredno i neposredno utječe i na tržište rada. Posredno utječe na način da je vidljiva podjela poslova ovisna o rodu, odnosno poslovi se dijele na muške i ženske poslove. Tijekom povijesti rod je posredno utjecao na rad jer se ženama nije pružala mogućnost zapošljavanja. Danas, žene imaju priliku ostvariti radni odnos, međutim pojavio se neposredni utjecaj roda na strukturu i organizaciju rada. Naime, javlja se prikrivena diskriminacija protiv koje se društvo i danas bori.

U sklopu ovog rada moja tendencija bila je opisati kako se ženin položaj na tržištu rada, ali i kući, mijenjao tijekom povijesti. U određenim razdobljima povijesti uloga žena i muškaraca bila je od jednake važnosti. Žena je doprinosila zajednici sakupljanjem plodova i hrane što je temeljno za opstanak zajednice. Iz tog razloga, žena nije bila u podređenom položaju. Promjenama i razvojem društvenog uređenja, žene su degradirane na podređen položaj. Isključivalo ih se iz javne sfere, odnosno zabranjen im je pristup javnim institucijama te su bile spriječene donositi odluke koje su bile važne za zajednicu.¹

Zatim ću se baviti tradicionalnim poimanjem ženskog položaja koji, po rodnoj kao prirodnoj i biološki određenoj osnovi, vezuje ženu isključivo uz ulogu kućanice i majke. Odnosno, provodi se ideologija prema kojoj žena nije sposobna biti ekonomski neovisna od muškarca. Referirat ću se na Virginiju Woolf koja u svojem djelu *Vlastita soba*, napominje kako ne samo da žena nije osposobljena, profesionalno i ekonomski, za neovisnost i ravnopravnost, dugo kroz povijest za to joj se nije dopuštala ni prilika.

Danas, kada su se te okolnosti izmijenile, ono što ženama predstavlja veliki problem jest kako uskladiti privatnu i javnu sferu života. Danas žene koje žele biti ekonomski neovisne od svojeg supružnika veoma teško usklađuju dvije strane. Dakle, ženama se nameće ideja o njihovim idealnim inačicama, a to su briga o svojoj djeci i kućanstvu. S druge strane žena također mora doprinijeti financijskoj situaciji u obitelji. Žene su na taj način 'rastrgane' između dvaju uloga koje im društvo nameće. Neke žene ne uspijevaju uskladiti obje strane, dok se kod drugih žena zadovoljstvo radnim odnosom pozitivno odražava na odgoj djece. U tu svrhu koristila sam se metodom intervjua kako bi potkrijepila i/ili opovrgnula pozitivan

¹ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016.)

utjecaj majke-radnice na djecu.

Iako su žene danas prisutne na tržištu rada te bi površno mogli zaključiti kako su žene ravnopravne muškarcima u poslovnom svijetu, one se i dalje susreću sa situacijama u kojima su prisutni razni oblici diskriminacije. Spomenut ću nekolicinu tih situacija te ću se pritom koristiti određenim istraživanjima koja su provedena u Hrvatskoj kako bi ukazala na još uvijek postojeću diskriminaciju.

2. Utjecaj roda na strukturu i organizaciju rada

Simone de Beauvoir je u svojem djelu „*Drugi spol*“ odvojila pojmove spol i rod. Kako navodi autorica, spol je biološka kategorija koja je determinirana, odnosno spol je izvan diskurzivnih matrica². S druge strane, rod definira kao društvenu konstrukciju koja je posljedica spola. Smatra kako se rod može dekonstruirati. Judith Butler izjednačava spol i rod te tvrdi kako ne postoji spol koji već nije društveno određen. Prilikom rođenja djeteta, rečenicom *Djevojčica je*, već se postavlja niz društvenih značenja koje utječu na život djeteta. Rod je shvaćen kao performans u kojem žena/muškarac svakodnevno izvode činove koji grade i potvrđuju njihov rodni identitet. Rod kao društvena konstrukcija, odnosno kao performans utječe na druge društvene strukture, između ostalog i na strukturu rada. Postoji nekoliko načina na koje je rod inkorporiran u rad; „rod oblikuje društvenu organizaciju rada, izraženu primarno u spolnoj segregaciji zanimanja, poslova i tvrtki; zatim, rod oblikuje značenja koja ljudi pripisuju pojedinim zanimanjima, poslovima i radnim aktivnostima, vodeći nas prema tome da vidimo neke od njih kao „primjerenije“ za žene, a neke kao „primjerenije“ za muškarce; rod, također oblikuje i „vrijednost“ poslova, ocjenjujući neke poslove tako da budu više vrednovani i plaćeni nego neki drugi.“ (Galić,2011,36)

Prema Galić, pristupi perspektivama rodnih odnosa prilikom zapošljavanja ovisni su o: „ 1. da li se iskustva i šanse ženske i muške radne snage vide primarno uzrokovane karakteristikama pojedinačnih radnika kako to zastupaju funkcionalizam i neoklasična ekonomija, 2. jesu li ta iskustva odraz strukturalnih karakteristike društva, kako to drže marksistički pristupi, marksistički feminizam i druge materijalističke teorije.“ (Galić,2011,36) Galić navodi dvije perspektive pri rodnoj segregaciji poslova. Prva

² Prema Simone de Beauvoir spol je izvan diskurzivnih matrica što znači da je neovisan o kulturnom poimanju i manifestiranju njegovih osobina. Dakle, spol je neupitan te nije podložan kulturološkoj 'nadgradnji'

perspektiva je individualistička koja svoje polazište ima u specifičnim karakteristikama muškaraca i žena. Druga perspektiva je interakcionalistička perspektiva prema kojoj se rodna/spolna segregacija odvija zbog "mogućnosti koje se nude u društvu i akcija samih zaposlenika." (Galić,2011,38) Poslodavci imaju veliku ulogu u ostvarivanju rodne/spolne segregacije zbog profita. Naime, poslodavac može imati stav kako će se njegov profit smanjiti ako zaposli ženu na radno mjesto koje je uobičajeno predviđeno za muškarca. U tom slučaju, poslodavac diskriminira ženu zbog profita.

Podjela na muške i ženske poslove postoji već dugi niz godina, a neki od faktora koji su utjecali na podjelu rada su fizička spremnost te određeni društveni stereotipi.

„Žene su, tako se od pamtiveka naučava, po prirodi slabiji pol, i tu prirodnu/božansku hijerarhiju ljudi ne mogu i ne treba da menjaju“ (Zaharević,2008,387) Muškarce se tretira kao osobe sa većom fizičkom snagom i izdržljivošću od žena, stoga muškarci obavljaju uvijek fizičke poslove kao što su građevinarstvo, rad u skladištu i dr. Pitanje koje se postavlja je koji su kriteriji po kojima se mjeri fizička spremnost muškaraca u odnosu na žene. Ako se uzme u obzir sport kao aktivnost u kojoj sudjeluju oba roda, može se zaključiti da je njihova fizička spremnost za određeni sport gotovo jednaka, odnosno ovisi od pojedinca do pojedinca. Dakle, kako rod može utjecati na fizičku spremnost pojedinca? Pri zapošljavanju na spomenutim radnim mjestima, uglavnom se ne vrši testiranje fizičke spremnosti pojedinca, već se na samome početku ženu stavlja u podređenu poziciju, odnosno smatra se kako je žena manje kvalificirana za posao. Naime, ovaj primjer vezuje se uz individualističku perspektivu prema kojoj „složenost određenog posla u funkciji je spolno specifičnih preferencija, vještina i sposobnosti.“ (Galić,2011,36) Međutim, veoma je malo dokaza koji upućuju na to kako su žene nesposobne obavljati poslove koje uobičajeno obavljaju muškarci, ali i obrnuto. U ovom kontekstu, žena možda može jednako uspješno, ako ne i uspješnije obavljati poslove transfera od muškaraca.

Stereotipna podjela rada najbolje se očituje u poslovima transfera (taxi, vožnja autobusa i aviona), poslovima kao što su popravljavanje motornih vozila, stolarskim poslovima, poslovima mehaničara i dr. Stereotipi i predrasude dovode u većini slučajeva do diskriminacije. U društvu je 'ukorijenjena' predrasuda kako su žene lošije pri vožnji motornih vozila od muškaraca.

Smatram kako je ova predrasuda povezana sa teorijom socijalno dominirajuće orijentacije koja predstavlja mjeru u kojoj pojedinac želi da njegova in-grupa bude superiorna nad out-

grupom. In-grupa je skupina ljudi između kojih postoji čvrsta veza zbog sličnih karakteristika, stavova, interesa, ciljeva i dr. Out-grupu čine ljudi koje karakteriziraju suprotna obilježja u odnosu na in-grupu. (Aronson i sur., 2005) Žene u ovom kontekstu predstavljaju out grupu, a muškarci in grupu. Smatram kako je razlog ovome patrijarhat, koji je dugi niz godina bio prisutan u društvenom uređenju, a također se očituje i u današnjem društvenom uređenju. Prema Feminističkom rječniku kojeg su sastavile JASS³, patrijarhat označava „koncept koji se koristi za objašnjavanje problema stvarnog osnova podređenosti žena i za analizu pojedinih oblika koje pretpostavlja. Koncept, koji je razvijen unutar feminističkih spisa, nije jedan ili jednostavan koncept, te ima niz različitih značenja. Na općoj razini, pojam se odnosi na sistemsku i institucionaliziranu mušku dominaciju te kulturne, političke, ekonomske i društvene strukture i ideologije koje produžavaju neravnopravnost rodova i žensku podređenost.“ (JASS,2014,15) Patrijarhat je već dugi niz godina dominantna paradigma u mnogim društvima. Na taj način, patrijarhat predstavlja ideologiju koja žene čini out grupom. U ovom slučaju, niz predrasuda o vožnji žena dovele su do diskriminacije žena u konkretno ovom poslu zbog toga što će se prije zaposliti muškarac nego žena na ovo radno mjesto.

2.1) Žene kao 'drugo'

Prema Hallu, identiteti su formirani unutar diskurza te „nastaju unutar igre specifičnih modaliteta moći, i time su više proizvodi označavanja razlika i isključivanja, nego što su znak jednog identičnog, prirodno konstituiranog jedinstva, „identiteta“ u njegovu tradicionalnom značenju (koje je sveobuhvatna jednakost, bez šavova, bez unutanje diferencijacije).“ (Hall,2006,219) Ovakav pristup identitetu ističe kako se on konstruira samo putem odnosa sa drugim, odnosno konstruira se prema onome što ono nije, a ne prema onome što je. “Derrida je pokazao kako je konstituiranje identiteta uvijek zasnovano na isključenju nečega i uspostavljanju nasilne hijerarhije između dva ishodišna pola - muškarac/žena, itd. Posebnost drugog pojma je na taj način reducirana na funkciju slučajnosti, sporedne stvari za razliku od važnosti prvog.” (Ibid.) Jedna od takvih hijerarhijskih podjela stvorila se na temelju rodnih razlika između muškaraca i žena. U rodnim razlikama, patrijarhat je pronašao svoje uporište te je postao svojevrsan zakon fizičke, ali i kulturološke dominacije nad ženama.

³ JASS je zajednica feministica i aktivistica iz država Srednje Amerike, Jugoistočne Azije i Južne Afrike. Sastavile su feministički rječnik sa ciljem definiranja i shvaćanja pojmova iz feminističke perspektive.

Patrijarhat kao takav uvijek iznova potvrđuje već postojeće rodne razlike. Patrijarhat je politička matrica distribucije moći u kojoj muškarac predstavlja zakonodavni rod, dok je žena njemu podređena. Muškarac je taj koji je postavio i oblikovao civilizacijske osnove kao što su političke strukture, ekonomija, tržište rada i jezik. Osnove su postavljene na način da pogoduju muškarcima, a žena je samim time što ne sudjeluje, odnosno nije sudjelovala, u donošenju svih društvenih zakona stavljena u subordiniran položaj. Jezik⁴ kao jedna od manifestacija društvenih odnosa i raspodjele moći prikazuje i perpetuirati tu dinamiku.

Dakle, Hall tvrdi kako ne postoji identitet izvan polja relacija, s tim da su te relacije uvijek hijerarhijski određene, a hijerarhija je binarne prirode. U ovom kontekstu, pod poljem relacija podrazumijeva se posjedovanje te podjela moći između muškaraca i žena. Muškarac posjeduje veću moć te kao takav predstavlja dominantnu silnicu koja uvjetuje kretanje podređenih silnica (žene). S obzirom na ovakvu raspodjelu moći žena jest 'drugo'. Ona je 'drugo' iz razloga što je njezino djelovanje izvan matrice raspodjele moći, odnosno žena je u društvenom sustavu, kao i u jeziku, pasivna jedinica. U odnosu na tu pasivnu jedinicu, muškarac se pozicionira kao dominantna točka. Njegova dominacija razlog je njezine pasivnosti, a njena pasivnost iznova potvrđuje njegovu dominaciju.

3. Kratki pregled kroz povijest – žene u radnim odnosima

Snažan utjecaj na položaj žene u radnim odnosima izvršio je patrijarhat. Bolje rečeno, položaj žene određen je muškarčevim očekivanjima koja stavlja pred ženu. U ovom poglavlju kratko ću izložiti položaj te mogućnosti žena u određenim vremenskim razdobljima.

Žene su se u povijesti bavile raznim poslovima. Na samim počecima zabilježeni su poslovi kožarstva, lončarstva, izrada oruđa, sakupljanje hrane, kuhanje i uporaba biljaka i trava u medicinske svrhe. Žene u ovoj najranijoj fazi nisu bile toliko podređene muškarcima iz razloga što se patrijarhat kao društveno uređenje nije još u potpunosti razvilo. Isto tako žene su doprinosile zajednici na način da su sakupljale hranu, pa se njihova uloga smatrala iznimno važnom. Žena je bila zadužena za hranu te je na taj način njena uloga bila jednaka

⁴ Jezik je univerzalno sredstvo sporazumijevanja između ljudi te bi kao takav trebao biti neutralan. Međutim, i on postaje struktura kroz koju se očituje preraspodjela društvene moći; npr. pri imenovanju ženskih zanimanja koristi se nastavak –ica koji se uobičajeno u hrvatskom jeziku upotrebljava za umanjence; množina se uvijek izgovara i piše u muškom rodu i sl. Dakle, i u jeziku je vidljiva društvena moć i dominacija muškaraca nad ženama.

muškarčevoj ulozi. Naime, nakon sakupljanja plodova te raznih životinja, njen zadatak bio je stvoriti obrok od sakupljenih namirnica. Djeca su odlazila s njima iz razloga što nitko nije imao vremena voditi brigu o djeci dok žene obavljaju svoju dužnost. Kasnije se ženina uloga znatno promijenila.⁵

U prvim zajednicama žene su smatrane božanskim bićima jer su rađale djecu, jedino one mogle su donijeti na svijet novi život. Međutim, nakon što su ljudi otkrili princip razmnožavanja, žene su postale podređene, a jedina njihova uloga bila je rađati djecu. U starom vijeku započinje vrijeme dominacije muškaraca. U staroj Grčkoj i Rimu žene su dobile zabranu kretanja gradom noću, što je rezultiralo manjom slobodom i danju. Žene su bile izjednačavane sa robovima i bolesnicima, odnosno smatrane su nesposobnima za obavljanje pravnih i poslovnih dužnosti. Rijetke su bile one žene koje su se isticale te koje nisu dopustile da se omalovažavaju njihove sposobnosti. Jedna od njih je Agnodika koja je živjela u 4. st. pr. Kr., a ostala je zapamćena kao prva ginekologinja u svijetu. Međutim, nije u potpunosti bila slobodna jer je svoj posao obavljala prerušena u muškarca. Nadalje, prva poznata kirurginja bila je Fabiola, a prva poznata matematičarka je Hipatija iz Aleksandrije. Aspazija iz Mileta je vodila borbu za obrazovanje žena te je podučavala druge žene u njihovim kućama, pošto im je pristup javnim ustanovama bio zabranjen. Dakle, u starom vijeku žene se u potpunosti isključilo iz javnog života, nisu imale priliku uspostaviti bilo kakvu vrstu radnog odnosa već je nekolicina njih uspjela ostvariti nešto, s tim da su morale prikrivati svoj identitet.⁶

Život u srednjem vijeku uvelike je obilježen crkvenim utjecajem. Naime, Crkva je utjecala posebice na položaj žene, određujući ih podložnima muškarcima. Žene nisu imale pravo odabrati svojeg supružnika, nisu imale pravo razvesti se, isključene su u potpunosti iz javne sfere, doživljavalo ih se kao manje vrijednima od muškaraca te su praktički postale njihovo privatno vlasništvo. Njihova temeljna uloga je briga o djeci i kućanstvu. Zanimljiva činjenica je da su žene u tolikoj mjeri bile podređene, da je čak prilikom sahrane žene, crkveno zvono zvonilo kraće nego kada je bila sahrana muškarca. Ženama je oduzimana i sloboda govora, a ukoliko bi prekršile zakon šutnje bile bi strogo kažnjavane. Isto tako, znanje je bila privilegija u kojoj su uživali samo muškarci. Crkveno opravdanje za ovakvu diskriminaciju žena bilo je da je muškarčeva glava veća a samim time i mozak. Došlo bi do

⁵ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016.)

⁶ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016.)

razmjerica u bračnom odnosu, jer bi postojala mogućnost da žena bude pametnija od muškarca. Isto tako, obrazovanje žena ne može koristiti društvenom napretku, već može samo naštetiti. Naime, nijedan muškarac nije htio oženiti ženu koja je pametnija od njega jer bi to za njega bilo ponižavajuće. Na taj način, pametna žena bi uzrokovala bračne razmjerice i nesuglasice, a samim time nanosi štetu zajednici. Jedine privilegirane žene bile su redovnice koje su imale mogućnost slobodnog kretanja, sudjelovanja donekle u javnoj sferi, mogle su ostvariti radni odnos pa su tako bile liječnice, učiteljice i sl.⁷

U novom vijeku (1492.-1918. godine)⁸ žene su čak i bile u mogućnosti zaposliti se, međutim njihov rad kao i sav njezin uspjeh bio je pripisan muškarcu. Iako su imale mogućnost zapošljavanja, ono je bilo ograničeno točno određenim poslovima. Dakle, počinje raspodjela poslova na muške i ženske kakvu poznajemo i danas. Žena je do braka trebala naučiti kuhati, šivati, održavati vrt, hraniti, brinuti se o domaćim životinjama i dr. U zapisima ostale su zabilježene samo one žene koje su naslijedile posao od svojeg pokojnog muža. Poslovi koje bi naslijedile bili su poslovi mljekarice, mesarice, mlinarice i sl. Otkrićem Novog svijeta⁹ ženama se trgovalo kao robom. Slalo ih se u Novi svijet kako bi bile supruge, a 'poslovne' žene koje su zabilježene u ovom periodu trgovale su svojim tijelom.¹⁰

Pojavom industrijske revolucije, žene se zapošljavaju u tvornicama. Dakle, industrijska revolucija bila je prekretnica u poslovnom svijetu. Dolazi do rascjepa žene između privatne i javne sfere, odnosno žena odrađuje dvostruki posao – briga o kućanstvu te rad u tvornici. Međutim, iako su žene uključene u strukturu rada, vidljiva je diskriminacija u odnosu na muškarce. U Velikoj Britaniji žene su manje plaćene u odnosu na muškarce za isto obavljani rad. Naime, žene su postale prijetnja muškarcima jer se javila opasnost od preuzimanja radnih njihovih radnih mjesta. Manjim plaćama, žene se pokušalo zadržati u kućanstvu.¹¹

⁷ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016)

⁸ Prema nekim povijesnim teoretičarima Novi vijek započinje otkrićem Amerike 1492. godine, a prema nekima padom Carigrada 1453. godine

⁹ Europljani su smatrali kako se svijet sastoji od Europe, Afrike i Azije. Novi svijet je drugi naziv za geografsko područje Amerike.

¹⁰ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016.)

¹¹ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.08.2016.)

Dakle, u najranijim društvima žene i muškarci obavljali su različite uloge, međutim ni jedna ni druga strana nisu stavljane u podređeni položaj. Štoviše društveno uređenje bilo je takvo da su njihove uloge bile različite, ali od jednake važnosti. Očigledna dominacija muškaraca započinje u Staroj Grčkoj i Rimu kada se žene susreću sa prvim oblicima zabrane. Industrijska revolucija označavala je prekretnicu u kojoj su žene počele uspostavljati radne odnose, međutim to je sa sobom povuklo drugi niz problema sa kojima se žene suočavaju i danas.

4. Tradicionalno poimanje ženskog položaja

Prema Adriani Zaharijević u tekstu *Kratka istorija sporova: Šta je feminizam?*, „polna razlika koja ženama dodjeljuje niže mesto u vrednosnom smislu, i dalje služi kao objašnjenje zbog čega ženama nije mesto u javnosti- u politici, zakonodavstvu, obrazovnim, kulturnim i verskim ustanovama.“ (Zaharijević,2008,387) Pod tradicionalnim poimanjem podrazumijevam društveno uređenje prema kojem je za ženu predviđeno biti domaćicom, brinuti se o obitelji te odgajati djecu. Žene nisu imale jednake mogućnosti kao i muškarci za participaciju u javnom životu. Počevši od toga da su žene bile u potpunosti odsječene od sudjelovanja u donošenju važnih odluka u manjim zajednicama, društvu općenito pa sve do državnih odluka. Ženama je bilo zabranjeno javno iznositi svoje mišljenje te sudjelovati u javnim raspravama. „Do pred Drugi svetski rat mnoge Evropljanke nisu mogle da rade, odlaze na lekarski pregled, upišu fakultet, otvore račun u banci, dobiju pasoš ili vozačku dozvolu bez muževljeve dozvole“ (Ibid.) Za ovakav položaj žena zaslužan je patrijarhat. Patrijarhat se može protumačiti kao institucija koja porobljava društvo, odnosno žene.

Kate Millett odredila je faze feminizma, odnosno borbe žena za svoja prava. U prvoj fazi žene su se borile za ljudska prava kao što su pravo na obrazovanje, pravo glasa te na kraju pravo na uspostavljanje radnog odnosa. Žene su bile uspješne u ovom pokušaju jer su izborile osnovna ljudska prava, međutim i dalje je bila prisutna diskriminacija žena. Njihov glas i rad nije bio jednako vrijedan kao muškarčev. Čak i ako su žene kvalificiranije za određeni posao, prednost se uvijek davala muškarcu.

Virginia Woolf u svojem djelu *Vlastita soba* opisuje položaj žena u društvu. Iako je posebni naglasak stavila na položaj žena u književnosti, njeno djelo može se primijeniti i na ostala područja javnog života. Naime, Virginia Woolf iznosi kako žene kroz povijest nisu imale pravo na posjedovanje svog novca te nisu imale pravo ni imati svoju prostoriju za rad.

Osim toga, ženama je bio zabranjen pristup bilo kakvim obrazovnim ustanovama, odnosno obrazovanje je bilo namijenjeno samo za muškarce. Žene su bile samouke. Bilo im je zabranjeno pisanje i umjetničko stvaranje jer je tadašnje društveno uređenje provodilo ideologiju prema kojoj je ženama mjesto u kući. Tako je, na primjer, spisateljica Mary Ann Evans je svoja djela objavljivala pod muškim imenom. Djelo "Vlastita soba" osim što upozorava na teški položaj žene u javnoj sferi, također ima veoma snažnu simboliku koja je ključna za ovaj rad. Naime, 'vlastita soba' simbolizira ekonomsku emancipaciju žene, koja je tada bila nezamisliva. Žene nisu bile u mogućnosti priskrbiti prostoriju u kojoj bi stvarale i radile upravo iz razloga što bi to označilo ekonomsku neovisnost od muškarca. Ovakav ishod bio bi opasan za položaj muškarca, jer se tradicionalno smatralo kako je muškarac onaj koji brine o financijskom stanju obitelji. Odnosno, javila bi se mogućnost izjednačavanja ženskog i muškog položaja, što bi znatno narušilo postojeće društvene strukture i rodnu raspodjelu moći.

Ako se sagleda i povijest, veoma je malo poznatih žena koje se spominju u znanstvenim disciplinama, umjetnosti i drugim područjima, a to nije zato što su žene manje sposobne ili netaleantirane, već im je pristup bilo kojem od ovih područja bio strogo zabranjen.

5. Privatna i javna sfera žene

Tijekom Prvog svjetskog rata žene su bile prisiljene zaposliti se, odnosno žene su mijenjale svoje muževe na radnim mjestima, dok su muškarci vodili rat. „U Francuskoj, primera radi, do 1914. godine radi već 7,7 miliona žena, a 1918. godine žene predstavljaju 40 % ukupne radne snage.“ (Zaharijević,2008,395) Znači žene su bile primorane održavati kućanstvo, ali su isto tako preuzele i obaveze svojih muževa. Žene su počele raditi u tvornicama oružja, jer je ratna industrija zapala u krizu zbog nedostatka radne snage. „Ovaj rat je nedvosmisleno dokazao da je stoletna podjela rodni uloga na temelju fizičkih i intelektualnih sposobnosti bila pogrešna i nametnuta bezupitnim i društveno poželjnim odnosima.“ (Ibid.) Nakon što je rat završio, počela se provoditi politika kojom se žene htjelo izbaciti iz javne sfere, odnosno trebalo ih je vratiti na društveno prihvatljiv položaj u kojem su bile prije rata. Žene koje su dobile određena prava, bile su omalovažavane na način da se smatralo kako su dobile ta prava samo zbog toga što su majke ili supruge smrtno stradali muških 'heroja'. Žene se htjelo protjerati iz javne sfere na nekoliko načina. Prvi od njih je *javna osuda*, odnosno žene koje nisu htjele napustiti svoja radna mjesta nazivalo se pogrđnim

nazivima. Tako se u Njemačkoj takve žene nazivalo grobarima, a u Italiji su se izjednačavale sa prostitutkama. Drugi način je *demobilizacija* tj. ukidanje privilegija koje su žene stekle tijekom radnih odnosa, nazivajući ih nesposobnima i neobrazovanima. Treći način je *slavljenje uloge majke i supruge na državnom nivou*. Ovim načinom htjeli su naglasiti važnost pozicije žene koju je imala prije rata. Na taj način nastali su brojni praznici, odnosno određivali su se dani kada su žene slavile 'svoj' dan. Ovakav način nije toliko očit kao prethodna dva, već se prikrivenom ideologijom pokušalo žene vratiti u domove namećući im sliku poželjne žene – majka i domaćica. (Zaharijević,2008.) „Već je postalo očito da su promijenjeni oblici tržišta rada uvjetovali i promijenjene strukture obitelji tako da je značaj modela nekada tradicionalne obitelji dominantnog muškarca hranitelja, a žene njegovateljice, koji je bio vodeći sve do sredine 20. stoljeća, značajno oslabio i u Europi i SAD-u te kao takav nepovratno otišao u ropotarnicu povijesti.“ (Galić,2011,35). Također, provodila se pronatalna politika zbog demografske slike država. Nakon završetka rata žene su bile glavni krivci za lošu demografsku sliku. Na taj način žene su bile primorane radati djecu što ih opet prisiljava na brigu o djeci te kućanstvu. Dakle, žene su imale pravo sudjelovati u javnoj sferi dok je to društvenom uređenju odgovaralo. Kada su muškarci bili u stanju obavljati svoje prvotne obaveze, žene se protjeralo u privatnu sferu. Danas žene imaju mogućnosti ostvariti se u javnoj sferi, međutim to donosi određene probleme u organiziranju i ostvarivanju uloga kako u privatnoj, tako i u javnoj sferi.

Zaposlenoj ženi ostaje manje slobodnog vremena za brigu i skrb o djeci i kućanstvu, ali joj s druge strane to otvara mogućnosti formiranja identiteta izvan privatne sfere. Žena se više ne ograničava na tradicionalne uloge koje joj je društvo nametalo, već ima priliku ostvariti svoje potencijale te izgraditi karijeru. Postoje brojne predrasude o tome kako žena koja za cilj ima ostvariti svoju karijeru zapostavlja obitelj. Međutim, njezina zaposlenost može se pozitivno odraziti na obitelj. „Ona postaje slobodniji, ravnopravniji partner svom bračnom drugu, a obogaćivanje njene ličnosti pozitivno se odražava i na odgoj djece.“ (Miholović,1975,40)

Kako bi potkrijepila ili opovrgnula ovu tvrdnju provela sam kratke intervju sa tri zaposlene žene koje imaju obitelj. Ono što me zanimalo je njihovo obrazovanje, njihov radni staž prije obiteljskog života, njihove ambicije u vezi napretka karijere, da li je njihov obiteljski život bio planiran, koliko im je trebalo da se prilagode obiteljskom životu bez radnog odnosa, kako je tekao proces ponovnog uspostavljanja radnog odnosa te da li im se obiteljski život drastično promijenio kada su javna i privatna sfera došle u doticaj jedna s

drugom. Ispitanice su izražile želju da ostanu anonimne te su iz tog razloga navedeni samo inicijali.

Prva ispitanica J.P. (29) odgovorila je kako je završila stručnu srednju školu te kako nije imala motivacije za daljnje obrazovanje. Međutim, istaknula je kako radi od svoje 16. godine. Prvo je odrađivala sezonske poslove, a zatim je uspostavila stalan radni odnos na recepciji u kampu. Odnos sa partnerom započela je sa 24 godine te tvrdi kako njena trudnoća nije bila planirana. Njen život drastično se promijenio nakon toga; nije bila zaposlena, dijete je zahtijevalo dosta vremena, više vremena je posvećivala djetetu nego sebi. Kaže kako nikada nije 'ganjala' karijeru, ali joj je oduvijek cilj bio dobiti što bolju poziciju u nekoj tvrtki. Nakon što je dijete dovoljno naraslo odlučila se vratiti na posao. Napomenula je kako joj je teško uskladiti posao i kućanstvo, ali da uspijeva zahvaljujući zadovoljstvu koje joj pruža radno mjesto. Tvrdi kako se osjećala pomalo 'beskorisnom' kada je bila samo kod kuće. *Posao mi pruža mogućnost da otvorim sebi vidike, da se ne osjećam zarobljenom u kući u ta četiri zida. Tako da radim posao koji mene gradi kao osobu te me ispunjava, a kada dođem doma s posla, i dočeka me moje dijete nema sretnije osobe od mene.*

Druga ispitanica K.P. (35) završila je pravni fakultet. Kaže kako je oduvijek maštala o tome da bude uspješna odvjetnica. Otvorila je privatni ured te joj se posao veoma dobro razvija. Sa mužem je već 10 godina, a dijete su planirali duže vrijeme. Naime, kako tvrdi zapostavila je u potpunosti svoju karijeru kada je dobila dijete. Nije imala dovoljno vremena posvetiti se poslu i djetetu, bila je u situaciji da je morala odlučiti da li želi uznapredovati u svojoj karijeri ili održavati dobre obiteljske odnose te pružiti djetetu ono što mu je potrebno. Iako joj je to bilo iznimno teško, odlučila je brinuti se za svoje dijete, a karijeru ostaviti po strani. *Ne mogu svjedočiti o tome kako je to kada održavaš kućanstvo i karijeru zato što sam bila primorana odlučiti se za jednu stranu. U svakom slučaju, moj život se promijenio u potpunosti. Smatram kako je uspješnu karijeru te dobre obiteljske odnose veoma teško uskladiti. Svaka čast onim ženama koje su sposobne održavati oboje. Problem je u tome što se od svake žene očekuje da joj kuća izgleda savršeno čisto, dijete zadovoljno i sretno, a da pritom još i pridonosi financijski. Veoma je teško uskladiti obje sfere, a da one funkcioniraju dobro.*

Treća ispitanica I.S. (42) radi dugi niz godina u ugostiteljstvu. Upoznala je svojeg supružnika u hotelu u kojem su zajedno radili. Oduvijek je htjela voditi restoran, a jednog dana otvoriti svoj vlastiti restoran. Nakon nekog vremena odlučili su osnovati obitelj, što je

kako kaže utjecalo na njen posao. *Naravno da na početku nisam mogla raditi, dijete mi je bilo malo te je iziskivalo dosta vremena i brige. S vremenom, vratila sam se na posao kako bi pomogla supružniku sa financijama. Povratak na posao bio je čudan, međutim ubrzo sam se prilagodila. Moja obitelj nikada nije patila zbog posla, s lakoćom sam obavljala posao, ali i kućanske poslove te brigu o djetetu. Istina je da je bilo lakše zbog moje majke koja mi je pomogla u čuvanju djeteta dok smo suprug i ja na poslu. Međutim, nakon posla preuzela bih ulogu majke koju ni ne doživljavam kao obavezu, već se posvećujem tome sa velikim zadovoljstvom.*

Dakako da se na temelju tri intervjua ne može izvući egzaktni i pouzdan zaključak, međutim iz njih se da isčitati kako su žene nerijetko podijeljene između različitih uloga koje obnašaju. U prvom i trećem intervjuu ispitanice su napomenule kako mogu uskladiti privatnu i javnu sferu te kako pri tome ne zapostavljaju ni jednu ni drugu stranu. Dakle, ako je žena zadovoljna sa radnim odnosom, to se može pozitivno odraziti na obiteljski život. U drugom intervjuu ispitanica ističe kako nije mogla uskladiti privatnu i javnu sferu. Nažalost, mnogo žena ne može uskladiti obje sfere pa ili zapostave svoju obitelj ili ne napreduju u karijeri.

Jednoj od ispitanica pomagala je majka pri brizi o djetetu. Kada su oba roditelja zaposlena, treba pronaći osobu koja će pripaziti dijete dok su odsutni. „Međutim, novi ekonomski modeli rada koji su uvjetovali promjene radnih i životnih uvjeta nisu nadomjestili deficit brige, njege i skrbi za koju su u tradicionalnom modelu bile zadužene žene unutar kuće, tako da se danas sve veći broj kućanstava dvostrukih i jednostrukih-zarada međusobno natječu kako bi pronašli neki oblik zadovoljavajuće formule za rješavanje kombinacije plaćenog posla i potrebe za skrb o djeci.“ (Galić,2011,35) Najčešće tu ulogu, ako su u mogućnosti, preuzimaju baka i djed. U slučaju da ni oni nisu u mogućnosti skrbiti se za djecu, najčešće rješenje je pronalazak bliske osobe koja će preuzeti odgovornost brige o djeci. Iz ovakvih situacija razvio se posao dadilje, pa je nerijetka situacija i pronalaženje nepoznate adekvatne osobe putem oglasa ili preporuke drugih. Dakle, ideja majke-radnice više pogađa nuklearne obitelji u kojima je broj članova kućanstva malen. Naime, došlo je do promjene u strukturi same obitelji zato što je muškarac također primoran odrađivati kućanske poslove. Pojedinci se prilagođavaju ovakvoj situaciji te uspješno obavljaju kućanske dužnosti u svrhu dobrobiti same obitelji. S druge strane, ne pristaje svaki muškarac na takvu ulogu jer imaju duboka uvjerenja o tome kako je to tradicionalno ženska uloga te im je 'ispod časti' obavljati kućanske poslove. "Obavljanje kućanskih poslova je demonstriranje roda, pa u slučaju kada

muškarci obavljaju taj posao, osjećaju ugrožavanje "muškosti" pred svojom društvenom grupom." (Galić,2011,42) Taj osjećaj ugrožene muškosti stvara se iz utjecaja patrijarhalne ideologije te potvrđuje njenu učinkovitost. Patrijarhat, kao dominantna društvena silnica, konstruirao je koncepte muškosti i ženskosti. Muškarac kako bi ostvario svoju muškost mora biti ekonomski neovisan, poduzetan te mora prehraniti svoju obitelj. Žena kako bi potvrdila svoju ženskost mora biti idealna majka i domaćica. Utoliko, koncept muškosti narušava se ako muškarac preuzima kućanske poslove. Isto tako prema Hallu, identiteti se formiraju u odnosu i razlici sa 'drugim'. Na taj način, ako su kućanski poslovi okarakterizirani kao 'tipični' poslovi za žene, onda muškarac iste ne prepoznaje kao dio svojeg identiteta. Odnosno, tradicionalno poimanje žene kao domaćice, dovelo je do diferencijacije muškaraca od kućanskih poslova jer ono što žena zahvaljujući patrijarhalnoj ideologiji prepoznaje kao svoj identitet, muškarac odbacuje i isključuje.

6. Uključenost žena u strukturu rada danas

Položaj žene u radnim odnosima mijenjao se kroz povijest. S vremenom promijenjena je politika te su se žene postepeno uključivale u polje društvenih relacija moći. Odnosno, dobile su pravo glasa, izborile se za ostvarivanje radnog odnosa i dr. Ovakva prava i položaj žene su ostvarile samo na Zapadu. „Na Istoku je položaj žena daleko gori nego na Zapadu. Ženama se uskraćuje obrazovanje, zdravstvena zaštita i pravo glasa, mada su prema zakonima dobile pravo glasa, osim u još nekoliko država svijeta (Katar, Oman, UAE, Bruneji). U zadnjih nekoliko godina žene u islamskim zemljama ulaze u parlamente, ali je njihova tradicija još uvijek veoma jaka, pa se i dalje primjenjuju stoljetne kazne za prekršaje, kao kamenovanje i ubojstvo žena iz časti.“¹²

Međutim, to ne znači da žene na Zapadu nisu i dalje u podređenom položaju u odnosu na muškarce. Ako se usporedi rodna politika u radnim odnosima prije i danas može se zaključiti kako žena nije više diskriminirana jer je u mogućnosti zaposliti se te ostvariti uspješnu karijeru. Međutim, diskriminacija je i dalje prisutna, samo što nije više u tolikoj mjeri izražena, već se javlja u 'prikrivenim' oblicima. U ovom poglavlju pisati ću o određenim problemima koji se javljaju prilikom zapošljavanja žena, kao i o problemima s kojima se susreću u radnim odnosima, precizirajući neke konkretne oblike diskriminacije, a samim time

¹²

<http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (11.09.2016.)

pokazati kako je ona i dalje prisutna.

Prvo, žena je stavljena u poziciju biranja između karijere i obitelji o čemu sam detaljnije pisala u prethodnom poglavlju. Ako žena odabere obje strane primorana je raditi honorarne poslove, što nadalje stvara veliki jaz između žena koje rade puno radno vrijeme i pola radnog vremena. Poslodavcima honorarni način zapošljavanja odgovara jer im "omogućava veću fleksibilnost, dok zaposlenicima nudi nesigurnost i male mogućnosti napredovanja u poslu." (Volarević,2012,227) Na taj način, žene koje rade honorarne poslove, niže su rangirane u odnosu na žene koje rade puno radno vrijeme. Također, žene koje rade puno radno vrijeme, smatraju se sposobnijima za obavljanje poslova jer su usmjerene izričito na ostvarivanje uspješne poslovne karijere.

Drugo, prilikom uspostavljanja radnog odnosa ženama se često postavljaju pitanja o njihovim planovima vezano uz obitelj. Poslodavci nerijetko daju prednost muškarcima upravo zato što postoji mogućnost da žena ostane trudna te ode na porodiljni. Znači, žena je diskriminirana odmah na početku od strane poslodavca zbog moguće trudnoće, a ne uzimaju se u obzir njene sposobnosti i kvalifikacije za rad. U ovom kontekstu, muškarac će se prije zaposliti nego žena ne uzimajući u obzir njihove predispozicije za rad. Kao što i Galić i Nikodem navode, one ne predstavljaju prvi izbor poslodavcima upravo zbog trudnoće što bi označavalo duže izbivanje s posla. (Galić, Nikodem,2007)

Kao treće, navela bih efekt staklenog stropa koji označava „oblik diskriminacije na radnom mjestu, a koristi se kako bi se imenovala situacija u kojoj se kvalificiranim i sposobnim ženama onemogućava napredovanje u tvrtki, u kojoj muškarci stoga dominiraju na visokim položajima. Riječ celinig (eng.strop) u izrazu implicira da postoji određena granica u hijerarhijskom napredovanju iznad koje je osobi (u ovom slučaju ženi) onemogućeno uspinjanje, neovisno o kvalificiranosti“ (Jergovski,2007,404) Dakle, ovaj termin označava nemogućnost napretka određenih skupina ljudi. Termin se čak veže i uz rasnu i vjersku diskriminaciju, međutim prvenstveno se odnosi na rodnu diskriminaciju. Žene dosegnu određenu razinu u poslu, i nakon toga nemaju priliku uznapredovati. Stakleni strop se veoma teško može primjetiti, odnosno žene većinom nisu ni svjesne situacije u kojoj se nalaze. „Stakleni strop je simboličan naziv za prepreku koja nije vidljiva običnom promatraču te ju je teško primjetiti ili shvatiti ako se ne iskusi, a osobe koje su se s tim susrele svjedoče o frustrirajućoj situaciji u kojoj su se našle.“ (Ibid.)

Četvrto, postoje brojna istraživanja o tome kako su žene manje plaćene u odnosu na muškarce. Ova problematika veoma je diskutabilna jer ovisi o vrsti poslova, o položaju unutar tvrtke ili ustanove, o iskustvu i dr. Osim istraživanja koja su dokazala kako su žene manje plaćene u odnosu na muškarce kao na primjer u SAD-u, žene u prosjeku zarade približno 80% muške plaće, dok je u Estoniji razlika u plaćama 30,3%. (Jergovski, 2007.) Međutim, ako se uzmu u obzir navedene stavke u prethodnim paragrafima može se zaključiti kako uistinu žene nemaju mogućnost ostvariti jednake doprinose kao i muškarci. Stereotipi utječu na podjelu poslova te su tako žene primorane raditi poslove koji su manje plaćeni. Isto tako, žene rade honorarne poslove zbog obitelji što utječe također na manje doprinose. Nadalje, efekt staklenog stropa utječe na poziciju žene na radnom mjestu te na njenu karijeru. Muškarac će prije steći potrebno iskustvo budući da nije u doticaju sa diskriminacijom te će mu poslodavac prije ponuditi višu poziciju, koja ujedno označava i veći profit. „Giddens objašnjava kako su žene ulaskom na tržište rada u velikim brojevima, bile izdvojene u posebne profesionalne kategorije, u pravilu manje plaćenih, rutinskih poslova koji nisu pružali mogućnost napredovanja. Za razliku od muškaraca, koji su usmjereni u menadžerske karijere, ženama nisu bile zajamčene iste mogućnosti profesionalnog uspona kao i muškarcima, tako da je „birokratska karijera u biti muška karijera u kojoj žena ima ključnu, pomagačku ulogu“- činovnica i tajnica. “ (Galić, Nikodem, 2009, 257) U cijelom svijetu zabilježeno je kako su žene manje plaćene za isti obavljeni rad u odnosu na muškarce. Isto je zabilježeno i u Hrvatskoj te se sljedeći podaci odnose na Hrvatsku. Prosječna plaća žene u usporedbi sa prosječnom plaćom muškaraca iznosi od 78% do 102,1%. U prerađivačkoj industriji ženina plaća iznosila je 3124 kn, dok je muškarčeva prosječna plaća iznosila 4006 kn. Jedina djelatnost u kojoj žene imaju veću prosječnu plaću od muškaraca je građevinarstvo. Velika vjerojatnost je da su žene u ovoj djelatnosti bolje pozicionirane od muškaraca, jer muškarac obavlja fizički posao koji je u prosjeku slabije plaćen. Prema istraživanju koje je provedeno 2003. godine na tisuću žena diljem države dokazano je kako žene imaju nižu plaću za 1000 kuna od muškaraca. (Galić, Nikodem, 2009.)

Činjenica je kako je Europski parlament, koji predstavlja središte urbane civilizacije Zapada, odbio izjednačiti plaće ženama i muškarcima za iste poslove¹³. Odnosno, odbili su izvještaj u kojem je glavna stavka bila izjednačavanje prihoda žena i muškaraca za identične poslove. Osim toga, tražila se zabrana otkaza ženama tijekom njihovog porodičnog te se

¹³ <http://www.tacno.net/zagreb/europski-parlament-odbio-izjednaciti-place-zena-i-muskaraca-za-iste-poslove/>

zahtjevala veća aktivacija oko seksističkih stereotipa. Razlika u glasovima bila je veoma mala, 298 zastupnika izglasalo je protiv izvještaja, dok je 289 zastupnika dalo svoj glas u korist izvještaju.¹⁴ Dakle, europska politika koja promovira i zagovara ravnopravnost spolova donosi odluku o jasnoj diskriminaciji žena na tržištu rada. Prema istraživanjima i podacima iz 2013. godine 2,4 posto žena došlo je do najviše pozicije u tvrtkama, 8,9 posto žena ima mjesto u upravnim odborima. U prosjeku, ženske plaće manje su 16 posto u odnosu na muške plaće za isto obavljene rad.¹⁵ Ako statistički podaci ukazuju na diskriminaciju žena, europski parlament, kao zakonodavno tijelo Europske unije, trebalo bi prihvatiti prikladne sugestije koje ukidaju ili smanjuju očiglednu rodnu diskriminaciju.

Zanimljiva činjenica je kako se po ovom pitanju oglasila i hrvatska politička scena, a pritom se nisu osvrnuli na glavnu stavku, već se pozivaju na druge stavke navedene u izvješću. Naime, Ruža Tomašić navodi kako joj je sporna „liberalna pozicija vezana uz prava na pobačaj i prava LGBT-osoba.“¹⁶ Pitanje koje se postavlja jest kako jedna visoko pozicionirana žena može dozvoliti da osobni stavovi o pobačaju, utječu na srž i glavni problem ove rasprave. Dakle, osobni stavovi o sporednoj stavki, imaju prednost nad dobrobiti ženskom rodu. Nadalje, zastupnica Zdravka Bušić pozvala se na stavku prema kojoj bi bila izmjenjena struktura obitelji te smatra kako bi se trebala njegovati uloga žene kao nositeljice društva, odnosno uloga žene kao majke.¹⁷ Postupak ulaska žene na tržište rada bio je neizbježan, a samim time promijenila se struktura i organizacija obiteljske zajednice. Naime, ako se već dogodila promjena u strukturi obitelji, treba nastojati da ta promjena bude što uspješnija tj. tražiti rješenja i nuditi solucije koje će pogodovati novoj strukturi obitelji. Dakle, treba težiti ka tome da se pronađe balans između privatne i javne sfere, a ne ženu nanovo ograničiti isključivo privatnom sferom. Krajnji cilj trebao bi biti ravnopravnost spolova na tržištu rada, a ne degradiranje ženinog položaja.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

7. Istraživanja o ženama i tržištu rada u Hrvatskoj

Prema istraživanjima koja su provedena u sklopu programa Instrument za predprisutnu pomoć, kojeg financira Europska Unija, o ženama i tržištu rada dokazano je kako je žena u diskriminirajućem položaju u odnosu na muškarce na području Hrvatske. "U Hrvatskoj se žene susreću s većim teškoćama u pristupu, povratku i ostanku na tržištu rada zbog različitih socijalnih faktora, koji, između ostaloga, uključuju probleme u usklađivanju radnog i obiteljskog života. Nesrazmjerno visok broj žena radi na privremenim, nesigurnim i neprijavljenim poslovima, što ih čini ranjivijima i jače izloženima siromaštvu ili vanjskim utjecajima kao što je bila nedavna gospodarska kriza." (HZZ,2011,41) Dvije su temeljne barijere u jednakom sudjelovanju žena i muškaraca na hrvatskom tržištu rada. Prva prepreka je ta da su žene manje dostupne zbog brige o djeci te nemogućnosti pronalaska posla fleksibilnog radnog vremena. Druga prepreka podrazumijeva isključenost i neprihvatanje žena na visokim pozicijama te nedostatak motivacije i poticaja ženi od strane društva da uspješno ostvari karijeru. (HZZ,2011)

Prema podacima koje navode iz 2010. godine zastupljenost žena u ekonomskoj participaciji manja je u odnosu na Europsku uniju. "U Hrvatskoj žene u odnosu na muškarce imaju nižu stopu ekonomske aktivnosti, nižu stopu zaposlenosti, višu stopu nezaposlenosti i nižu mjesečnu zaradu." (Ibid.) Dakle, statistički podaci ukazuju na očiglednu nepovoljnu poziciju žena na tržištu rada.

Nadalje, istraživanja su dokazala kako je prisutna razlika u visini plaća između muškaraca i žena, iako u hrvatskom zakonu stoji kako treba biti prisutna ravnopravnost u plaćama. Rodna diskriminacija pojavljuje se više u poslovima gdje je prisutan niži stupanj obrazovanja.

Provedena istraživanja služe kao dokaz glavnoj tezi ovog rada, a to je da su žene i danas diskriminirane na tržištu rada.

8. Zaključak

Dakle, prema svemu navedenom može se zaključiti kako je diskriminacija žena prilikom zapošljavanja i tijekom radnog odnosa prisutna i danas. Pitanje koje se postavlja je koji je uzrok, odnosno zbog čega se javlja diskriminacija žena? Smatram kako je razlog tome patrijarhat koji kao koncept dominira već dugi niz godina određenim društvima. "U toj javnoj sferi glavna patrijarhalna strategija je rodna segregacija zanimanja, subordinacija i slabija mogućnost promocije u struci, što čini neke od bitnih aspekata diskriminacije žena na tržištu rada." (Galić, 2011, 39) Tijekom povijesti žene su bile diskriminirane na način da im je bio zabranjen pristup aspektima javnog života. Uspostavljanje radnog odnosa, ženama bi značilo ekonomsku neovisnost od muškaraca što društvo nije dozvoljavalo. Na taj način, umanjila bi se društvena moć i dominacija muškaraca nad ženama. Međutim, društveno uređenje se promijenilo u tolikoj mjeri da je ženama omogućeno zapošljavanje. 'Privilegija' zapošljavanja nije ukinula diskriminaciju žena danas, već se ona sada manifestira na drugačije načine. Naime, pobuna žena se 'utišala' na način da im se omogućio pristup javnoj sferi, ali ženin položaj u njoj ostaje i dalje nerazjašnjen. Ovo je najbolje objašnjeno na primjeru odluke Europskog parlamenta o izjednačavanju muških i ženskih plaća. Odbijen je izvještaj prema kojem se trebala donijeti odluka o jednakim plaćama muškarcima i ženama za iste poslove. Dakle, otvoreno je donešena odluka o izravnoj diskriminaciji žena od strane Europskog parlamenta, koji se kontradiktorno zalaže za ravnopravnost spolova. S druge strane, dvije godine nakon što je odluka donesena nisu zabilježene nikakve promjene po tom pitanju. Dakle, očigledno je kako brojne udruge i ustanove koje promiču ideju o ravnopravnosti spolova nisu pravovremeno odreagirale na ovako 'bizarnu' odluku parlamenta. Smatram kako se tu otvara prostor nove borbe za ženska prava u radnim odnosima, odnosno nudi se prostor djelovanja feminizmu kao pokretu za ženska prava. Smatram kako bi feminizam trebao na određeno vrijeme napustiti okvire institucija te ući u polje borbe za napredak žena na tržištu rada.

9. Literatura

Akrap Anđelko; Čipin Ivan; „Zaposlenost žena i fertilitet u Hrvatskoj“; Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti; Zagreb; 2011.

Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M.; *Socijalna psihologija*; Zagreb: Mate; 2005.

Bach Pejić Mirjana; „Ostvarenje potencijala žena u poduzetništvu, znanosti i politici u Republici Hrvatskoj“; Krug- Hrvatska udruga poslovnih žena; Zagreb; 2010.

Galić, Branka; Nikodem Krunoslav; „Percepcija rodne jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu. Pogled nezaposlenih žena“; Izvorni znanstveni rad; Odsjek za sociologiju; Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Zagreb; 2009.

Galić, Branka; „Žene i rad u suvremenom društvu-značaj "orodnjenog" rada“; Filozofski fakultet u Zagrebu; Institut za društvena istraživanja u Zagrebu; 2011.

Hall Stuart, „Kome treba „identitet“?“, Politika teorije: zbornik rasprava iz kulturalnih studija, Disput, Zagreb; 2006

Hazl Vanja; Crnković Pozaić Sanja; Meštrović Branka; Taylor Angela; *Položaj žena na hrvatskom tržištu rada – sažetak studije*; HZZ; 2011.

Jergovski, A.; „Stakleni strop. Granice u napredovanju žena na radnom mjestu“; *Obnovljeni život*, vol. 65(3); 2010.

Miholović, Miro A.; i suradnici; „Žena između rada i porodice“; Institut za društvena istraživanja sveučilišta u Zagrebu; Zagreb; 1975.

Virginia Woolf: „Vlastita soba“ Prijevod Iva Grgić; urednica Biblioteke Virginia Woolf: Iva Grgić; Zagreb, 2003.

Volarević, Marijo: „Novi feminizam i kulturalna promocija žene majke-radnice“, *Obnovljeni život*, vol. 67; 2012.

Zaharijević, Adriana : „Kratka istorija sporova: šta je feminizam?“ U Adriana Zaharijević (prir.) *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka*, 2., dopunjeno i prerađeno izdanje, Beograd: Heinrich Boell Stiftung; 2008.

Internet izvori:

JASS; „*Feministički rječnik*“; Fondacija CURE;

http://www.fondacijacure.org/files/Feministicki_rjecnik-zadnja_verzija.pdf (26.08.2016.)

Matotek, V. : „*Prava žena kroz povijest*“, Hrvatski povijesni portal; <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/> (30.8.2016.)

<http://www.tacno.net/zagreb/europski-parlament-odbio-izjednaciti-place-zena-i-muskaraca-za-iste-poslove/> (11.09.2016.)